

CONSTANTIN EȚCO,
MAGUL DIN ȚARA GORUNILOR

Conf. cercet. dr. Ion HOLBAN
Institutul de Inginerie Electronică
și Nanotehnologii Dumitru Ghițu
ion.holban@yahoo.com

E vorba de o carte dedicată profesorului universitar, doctorului habilitat în științe medicale Constantin Ețco, cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la nașterea savantului. Cartea e scrisă de Liviu Belâi din Terebna Edinețului, „vatra merelor domnești”, un aristocrat al scrisului, om cu „condei simpatic”, o vorbă a lui Eminescu. Denumirea cărții nu e întâmplătoare, protagonistul ei a demonstrat calități înalte de om de știință și de pedagog, pasiune neobosită și slujire cu devotament profesiei alese, abnegație în muncă, perseverență în atingerea scopurilor urmărite. Este omul care și-a dedicat viața științei și serviciului ocrotirii sănătății, devenind figură proeminentă a sistemului de sănătate.

Constantin Ețco a fost discipolul renumitului medic Nicolae Testemițanu, cel mai bun pe atunci specialist în domeniul medicinei sociale, creator de școală științifică în domeniu, abil modelator de personalități, stejar al neamului, dascălul care i-a marcat viața, i-a deschis calea în știința mare, l-a făcut să cunoască fericirea creației. Nicolae Testemițanu avea convingerea că mișcă societatea înainte oamenii de valoare, cu iubire de neam, era cunoscut și prin faptul că trimetea pe cei mai buni medici din republică să facă studii în marile centre științifice în domeniu din URSS, de unde se întorceau cu experiență bogată și cu titluri științifice. În 1965 tot el a pus problema studierii la Institutul de Medicină din Chișinău a mai multor discipline în limba română (fapt pentru care ulterior a fost destituit din funcția de ministru). Testemițanu a fost omul care a adus în medicină arta de a conduce, în care vedea cheia multor reușite, rețete ale vieții de succes și de valoare umană, promova ideea apropierei medicinei de locul de trai al oamenilor, în colectiv practica modul prietenos de soluționare a problemelor, bazat pe încredere reciprocă și pe libertatea lăuntrică a fiecărui lucrător de a lua decizii.

După ce a fost destituit din funcția de ministru, umilit și marginalizat, Testemițanu i-a adunat pe cei mai apropiați colaboratori, printre care și pe Constantin Ețco, și le-a spus: „Să ne știm în primul rând oameni”, „Lupta a fost pierdută, războiul însă nu”; „Ei nu-și dau seama că au făcut din noi o punte pe care o să meargă alții”. Într-adevăr, din acel stejar al neamului s-a făcut o punte rezistentă pe care au pășit mulți, printre care și Constantin Ețco. Munca

lui Nicolae Testemițanu n-a fost zădarnică, valorile create de el în medicina autohtonă, în sistemul de sănătate au semnificația de tezaur național. Grație lui medicina din Moldova s-a ales cu un sistem de pregătire a cadrelor științifice bine pus la punct. Avea mai multe percepte ale vieții, valabile și azi : „Să trăiești astfel încât raportul dintre ce ai realizat și ce știi să fie unul cât mai mare”. Pe parcurs ne vom convinge de veridicitatea afirmației „Personalitățile cresc printre personalități”.

Cartea este scrisă cu colțul inimii, la lumina lămpii amintirilor. Așa se scrie și tot așa se citește o carte adevărată dedicată vieții. Cartea are puternice valențe istorice, cheamă la reflecții adânci. Autorul ei timp de câțiva ani a orânduit, sucit, răsucit și împletit cu iscusință, ca împletitorii de lozie de la Horodiște, notițele fugare ale lui Constantin Ețco, amintirile membrilor familiei, ale prietenilor, colegilor de serviciu, cunoscuților protagonistului, a multor somități medicale, incluzând și date de arhivă, fotografii de epocă, alte informații descoperite de el prin cotloanele istoriei timpului, împletind sorțile multor oameni, scoțând în prim plan activitatea eroului, mărgăritarele de gândire ale oamenilor, reușind în final să obțină un roman biografic de zile mari, un roman fluviu, vorba lui Constantin Stere, care se citește cu răsuflarea tăiată, mai ales dacă îl citești precum a fost scris la lumina lămpii amintirilor.

Munca titanică depusă de Liviu Belâi poate fi asemuită cu lucrul constructorilor podului suspendat de peste Dunăre de la Brăila, care timp de vreo 5 luni cu ajutorul unor suveici sofisticate care aleargă de la un mal al Dunării la celălalt, distanță de peste doi kilometri, ducând cu ele un fir de oțel supradur pe care îl tot răsucesc ca în final să obțină un cablu enorm, cu grosimea de 60 cm, în stare să sprijine pe 4 piloni de beton armat, înalți de 192 m, un pod de aproximativ 100 000 tone greutate, și să-l țină suspendat garantat cel puțin 120 de ani.

Cartea „Constantin Ețco – magul din țara gorunilor” mi-a răvășit sufletul, citind-o am cunoscut insomnia amintirilor. Este scrisă despre un coleg al meu, parcă îl văd în față, cu mersul lui lent și încet, ca și cum dictat de proverbul „mergi încet, ajungi departe”, mers care lăsa impresia că își repartiza eforturile pe un parcurs lung al vieții, cum fac de obicei alergătorii de distanțe mari. Am lucrat cu

dumnealui într-o instituție 17 ani, dintre care 6 ani într-un birou. Cu toate acestea trebuie să recunosc că l-am cunoscut îndeaproape abia acum, după citirea acestei cărți. De ce? Discutam cu dumnealui practic numai pe chestii de serviciu. Motivele au fost probabil similare pentru ambii. Pe cine putea să-l intereseze faptul că tatăl meu, Maxim, în 1950 a fost judecat nevinovat pe 25+5 ani și dus la Kolâma la scos aur, pedeapsă mai mare ca aceasta fiind doar glonțul enkavedist în ceafă, și că în lagăr deținuților porția zilnică de zahăr (9g) li se măsoara cu un glonț, ca să nu uite..., că bunica mea de pe mamă, Elena Ghindă, bulgăroaică, în '49, la vârsta de 73 de ani a fost ridicată noaptea din casă împreună cu nora ei, pentru faptul că „ținea 2-3 vaci”, și dusă „dobrovolet” (voluntar) în Siberia la tăiat pădure. La fel s-a întâmplat și cu bunicul Arhip Holban, de 65 de ani, și cu fiica lui Maria și ginerele Teodor Clichici, luându-li-se la toți casele și bunurile. Ambii bunici au rămas în pământul înghețat al Siberiei. Au dus-o insuportabil de greu cei duși în Siberia, dar nici viața celor de acasă nu era mai dulce. Mama, Alexandra, rămasă singură cu 6 copii nu era primită la lucru în colhoz, impusă să dea impozite mari la stat, numai carne trebuia să dea 120 kg anual, păstrez o chitanță care confirmă că a dat la stat 360 kg de carne pentru 3 ani, un tăuraș crescut de noi, copii. Stăruie și acum în memorie o seară urâtă de decembrie, fără știrea mamei am prins două vrăbiuțe ce se aciuse sub streășina bucătăriei și le-am copt la un foc afară, rămânând în cele din urmă total dezamăgit de cantitatea de carne furnizată de aceste vietăți. Mâncarea de bază ne era borșul cu păsat cu verdețuri și cu câteva steluțe de ulei pe suprafață. Am tras și mult frig. O dată mi-a venit ideea să fur două buzunare de cărbuni de la școală. Dar am fost prins. A fost o tărășenie... Probabil că și dumnealui avea în memorie întâmplări asemănătoare, dar nu găsea de cuviință să se plângă pe soartă și nu simțea nevoia să fie jelit, astfel că evita discuții la tema dată. Apoi ambii aveam sarcini mari de îndeplinit. O dată mi-a mărturisit că atunci când obosește schimbă activitatea, trece la o altă, care-l cheamă, aceasta fiind o explicație a productivității muncii lui. I-am răspuns că și eu procedez la fel, ba mai mult, la lot lucrez cu două sape, pe când una lucrează, cealaltă se odihnește. Dumnealui s-a uitat chiorâș la mine și a zâmbit blând. O dată ne-am amintit de clubul Universității de Medicină aflat în incinta bisericii „Sfântul Ierarh Nicolae” din apropiere și am râs de vorba unui dăntuitor mucalit: „Cu cât ești mai departe de Dumnezeu, cu atât ești mai aproape de Rusia”.

Constantin Ețco era un om mărinimos. Medicul Gheorghe Baciuc îl numea *Constantin Mărinimosul*. I-a ajutat pe mulți să-și publice lucrările

științifice, cărțile... Școlii din Horodiște i-a dăruit un calculator, un laptop, o parte din Premiul de Stat. Ajuta pe cei aflați la suferință, la piață când se ducea se străduia să cumpere produse de la bătrânele care stăteau dosite pe la colțuri, fără ca să se târguiască cu ele. Era un om al bunei-cuviințe, al cuvântului îngrijit, al faptei bune, al muncii, mai pe scurt, Om al lui Dumnezeu. Niciodată nu folosea cuvinte necuviincioase sau provocatoare de ceartă, când cineva folosea cuvinte tăioase, el îl proba cu un zâmbet dojenitor, dar blajin, lucru care îi dezarma pe oponenți. Pe mine m-a impresionat prin faptul că era ordonat în lucru. Pe masa dumnealui și în dulapuri lucrurile totdeauna erau aranjate cu acuratețe, exemplu demn de urmat pentru mine. Zicea criticul literar Mihail Dolgan că ordinea de pe masa cercetătorului reflectă întru totul ordinea din capul acestuia. Ieșeam din încurcătura în care mă pune aforismul zicând că seamănă lui Diogene, filosoful care trăia într-un butoi. Într-o dimineață acesta s-a trezit cu împăratul ițindu-se în butoi: „Cu ce aș putea să te ajut, Diogene?” „Cu un singur lucru, să Vă dați într-o parte ca să pot privi soarele libertății”. Totdeauna am dat prioritate libertății.

Cât am activat la Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNA), totdeauna rămâneam uimit de solidaritatea medicilor, ei niciodată nu și-au permis să „scoată gunoiul din casă public”. Explicam fenomenul prin înțelepciunea lor, la medicină se duceau cei mai buni absolvenți ai școlilor medii cu o cunoaștere bună a fizicii și matematicii, discipline care învață a judeca. Exemplu servindu-mi colegul meu de școală, Alexei Cărlig (Chirlici), în școală model de elev conștiincios și bun la învățătură, care a îmbrățișat profesia de medic. Profesorul Ețco rămânea surprins că eu îi cunosc pe mulți medici. Odată vorbindu-i de un cunoscut de la medicină, dumnealui s-a mirat: „L-ai cunoscut și pe Mihai Ojovan?” (un om drag lui). În timpul studiilor la Dubna, deseori călătoream împreună cu medici care-și făceau doctoratul la Moscova, de la care am auzit multe cuvinte frumoase despre Nicolae Testemițanu. Pe mulți i-am cunoscut grație colegului Alexei Cărlig, care-și făcea doctoratul la Moscova și locuia în căminul în care trăiau doctoranzii mediciști din Moldova. Atunci am descoperit că medicii în majoritatea cazurilor sunt dublați de omul de cultură, mai mult, unii din ei scriu poezii, alții cântă sau interpretează melodii la instrumente muzicale. Nu este întâmplător faptul că prin spitalele noastre întâlnești colțișoare dedicate medicilor consacrați.

Cine este Constantin Ețco, magul din țara gorunilor? Un basarabean ca mulți alții. S-a născut la 22 iulie 1941, în satul Horodiște, Călărași, o localitate veche (atestată în 1420 într-un hrisov al

lui Alexandru cel Bun), unde trecutul (biseriçuța de lemn, cetatea geto-dacă de pe culmea Pleșa...) se împletește cu prezentul și cu viitorul. O localitate blagoslovită de Dumnezeu.

Soarta nu-i prevestea nimic viitorului medic. Când s-a născut prin părțile acestea era război, ploua cu gloanțe, bombele cădeau ca fructele din pom... În 1944 tatăl lui, Petru Ețco, aflat în Armata Română, cade prizonier și dus în Siberia. Costică și-a văzut părintele abia peste 11 ani. Am simțit pe pielea proprie ce înseamnă să te obijduiască cu-i nu-i este lene, știind că n-o să dea ochii cu tatăl tău. Cu toate acestea a fost un copil cu noroc, din horodiștenii luați la război s-au întors acasă doar câțiva. **Băiatul a crescut cu mama Sofia. Ea i-a fost inger păzitor**, l-a învățat de mic să muncească, să-și câștige existența, de la ea Costică a moștenit bunătatea suflătească. De educația băiatului se mai ocupa și bunicul din partea mamei, Ion Danu. El l-a învățat să lucreze pământul, să țină coarnele plugului, să ascută haragii... La vârsta de 7 ani i-a dat să inhame caii și să dea cu grapa ogorul proaspăt arat. Dar odată cu deprinderea de a munci, stăpânirea culturii muncii, băiatul însușea și filosofia populară a vieții, vorba lui Eminescu, să calce cu picioarele pe pământ și să lase urme pe el, permanent să-și ascută mintea, să fie inventiv, să-și câștige bucățica de pâine și să-și clădească destinul în sudoarea frunții și să nu uite, să-și asculte glasul interior, care este a Celui de Sus. Chiar și pe Nicolae Testemițanu l-a urmat după ce și-a ascultat chemarea inimii. Învățătura părintelui a venit mai târziu, după eliberarea acestuia din GULAG. Din copilăria grea Costică s-a ales cu o calitate de excepție – înțelepciunea. Minte ageră, el a împletit sfaturile înțelepte a celor apropiați într-un mănunchi rezistent, care i-a permis să treacă cu bine prin hățișul nevoilor și sărăciei postbelice. A însușit și o lecție de viață asemănătoare celeia a lui Zoroastru - să fie receptiv la durerile altora, să nu obijduiască pe nimeni și să nu permită altora să-i obijduiască pe cei slabi, să fie săritor la nevoie. În felul acesta baștina a lăsat urme adânci în subconștientul băiatului.

Are Nichita Stănescu o vorbă: „Bine ai venit pacoste de una singură”. Dar n-a fost să fie, războiul a venit cu întreaga cutie a Pandorei: pandemii, foamete, deportări, colectivizare... Costică a înfruntat stoic aceste greutăți.

Foametea. M-am născut în Anul Foametei. Din cei născuți în acel an doar cca 2% au supraviețuit, eu fiind unul din cei fericiți. Când ne duceam cu vitele la păscut, copiii povesteau lucruri care de care mai strașnice, cum cineva a găsit într-un pateu o unghie de om, cum altcineva a fost ademenit la Chișinău într-un beci, unde a văzut oameni spintecați pentru

a fi consumați, dar a reușit să fugă. Acasă la noi se povestea despre un coleg de școală al fratelui mai mare Dumitru, pe nume Iacobaș, pe care părinții l-au tăiat și l-au pus la cazan. Unul din vecinii acestui nenorocit băiețel, Vasile Bușmachiu, mi-a povestit mai târziu cum în acei ani de foamete, copil fiind, se ducea la Moscova și cerșea huci de pâine, pentru a hrăni familia, ca dânsul erau mulți. Călătoria zile întregi pe vagoane, dar nu acest lucru era cel mai greu, strașnic era când se întorceau cu sacii plini cu „merinde”, indivizi flămânzi și hătri stăteau pe podurile pe sub care treceau trenurile cu cângi legate de funii și încercau să anine sacii cu produse. O dată cangea s-a aninat de haina unui nenorocit, haina s-a rupt, dar el a căzut sub roțile trenului. Tulburi timpuri erau pe atunci.

Devine înțeleasă grija mamei Sofia și îndemnul ei dat fiului ca să nu se rețină la școală sau în altă parte, teama ca nu cumva cineva să-l ia și să-l pună la cazan era una reală, auzise odată un individ zicându-i altuia: „uită-te la cârlănașul acela”, arătând spre copilul ei. Atunci au dispărut mulți copii, unii au apucat calea vagabondajului, care până la urmă i-a dus la pușcărie. O mare tragedie umană. Educația de bază i-a dat-o mama Sofia, care pe lângă dragoste și mângâiere, deprinderea de a munci, nu i-a lăsat ca sufletul să crească în paragină, l-a învățat filosofia vieții omului pățit: „Om și bun creștin să fii în viață, să te porți omeneste și cu cei răi, că Bojica le vede și le pune la locul lor pe toate”. (Îmi aduc aminte cum mama mea, Alexandra, tot pe timpurile celea, mă învăța să trăiesc cu gând bun, cu cuvânt bun, cu faptă bună, să nu fac rău nici puiului de șarpe, chiar în timpurile cele mai critice, ea rămânea optimistă, zicând, „că n-are să fie totdeauna așa, e-he-he, încă în câte feluri are să se schimbe lucrurile”). Mama Sofia a avut grijă ca băiatul să pornească de la început pe calea cea dreaptă a vieții - să trăiască cu demnitate și să urmeze valori morale înalte.

Școala. În Basarabia din 1812 până în 1918 n-a existat nici o școală cu predare în limba română. În primul an al Unirii, 1918, grație strădaniei profesorului ardelean Onisifor Ghibu, cu ajutorul statului și al populației, în Basarabia au fost deschise 800 de școli și tipărite 100 000 de abecedare și lumea a pornit în masă spre carte. *Amintirile din copilărie* ale lui Ion Creangă a trezit în mulți oameni interesul față de carte. Creangă urcă copiii în copacul de cireș, care dă primul fruct al anului, așteptat și mult dorit de toți copiii, dar de fapt el îi urcă în Pomul Cunoașterii, miraculosul Pom care lărgeste orizonturile omului. *Amintirile* au fost cele care au trezit interesul față de știință și de zori mai senine a copiilor mai dezghețați, cum au fost Nicolae Testemițanu, Sergiu Rădăuțanu, frații gemeni Vsevolod și Sveatoslav Moscalenco...

La 1 septembrie 1947 Costică, la vârsta de 6 ani, pășește pragul școlii de 7 ani din Horodiște, pe care o absolvă în 1954, după care își continuă studiile în școala de 10 ani din Pârjolteni (1954-1957). Se trăgea la carte și învăța bine, condițiile de viață precare, însă, l-au impus să facă o pauză. Se angajează la început casier la gospodăria silvică din Sădova (1957-1958), apoi contabil la fabrica de vin din Călăraș (1958-1959). (Îmi amintesc cum din cauza sărăciei voiam să las școala și să mă fac strungar la oi și numai tactul mamei m-a orientat spre școală). Se hotărăște apoi să-și continue studiile la Școala Medicală din Tiraspol (Colegiul de Medicină în limbajul de azi) (1959-1962), îmbrățișându-și profesia din floarea tinereții. Alegerea drumului în viață a fost una conștientă. După absolvirea Colegiului este înrolat în armată în calitate de felcer (1962-1964). La demobilizare nu izbutește să se înscrie la examenele de admitere la Institutul de Medicină. Se vede nevoit să se angajeze în calitate de felcer la fabrica de încălțăminte *Zorile*, Chișinău, unde lucrează un an (1965), pregătindu-se totodată serios de examenele de admitere.

Dar cum orânduiește Dumnezeu lucrurile nu o poate face nimeni altul. **În 1965 susține examenele de admitere la Institutul de Stat de Medicină din Chișinău** (azi Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie *Nicolae Testemițanu* (USMF)), la Facultatea *Medicina Curativă*. În perioada 1965-1971 își face studiile aici. Era mult mai în vârstă decât majoritatea studenților de curs, dar avea deja o lege a vieții însușită: să nu te lași prins de valul rutinei, de browniana zilei, să te miști înainte. S-a pus vârtos pe muncă (trebuia să recupereze handicapul de vârstă), fiind conștient că numai munca sistematică poate să-i asigure succesul. În scurt timp devine unul din cei mai buni studenți, eminent la învățătură. A știut să-și valorifice la maxim vocația și potențialul intelectual.

În anii de studenție a manifestat și abilități manageriale și de activist obștesc, aducându-și viața personală în deplină armonie cu cea socială. Lectorii observând că este un student stăruitor la carte, harnic, cu cei șapte ani de acasă, omenos și onest, inteligent, înțelept, inventiv, răbdător - ducea lucrurile la bun sfârșit, **au început să-l antreneze în activități obștești**. Deprins de acasă cu munca, și nedeprins a răspunde „nu” a acceptat de la bun început. Muncea cu pasiune și dăruire de sine și în cazurile acestea. Inițial a fost ales președinte al Comitetului sindical al studenților de la curs, apoi al tuturor studenților (1967-1971), președinte al Cercului științific studentesc *Medicină Socială și Organizarea Ocrotirii Sănătății* (1968-1971), la care au participat sute de studenți cu raporturi științifice.

În noua ipostază s-a ciocnit cu o mulțime de noi probleme: asigurarea studenților cu loc în cămin, cu foi la casele de odihnă, funcționarea eficientă a cantinei studentești, aplanarea conflictelor care apăreau... Dar munca îl înnobila, găsind în noile activități o rețetă a fericirii: viața devine mai plină și mai fericită atunci când îi servești pe alții.

După absolvirea Universității și angajarea la lucru, sarcinile obștești au început să curgă ca din cornul belșugului, până la sfârșitul vieții. A fost medic-șef și comandant al detașamentului studentesc regional din Moldova (1971-1977, 1985), vice-decan al *Facultății de Medicină Generală* (1990-1993), decan al *Facultății Studii Postuniversitare* (prin masterat, doctorat și postdoctorat) (1993-2000), membru al Senatului universitar (1995-2013), vicepreședinte al *Ligii medicilor* din Republica Moldova (1998-2017), membru al Consiliului de experți al Ministerului Sănătății (2001-2012), membru al Consiliului de administrare a Școlii de Management în Sănătate Publică (2005-2015), membru al Consiliului de administrare a Companiei Naționale de Asigurări în Medicină (CNAM) (2005-2015), fondează și este primul președinte al asociației *Economie, management și psihopedagogie în medicină*. (2000-2017), consultant științific, recenzent la o mulțime de teze de doctorat, președinte al seminarului științific în domeniul său. A îndeplinit până și funcția de asesor popular în judecătoria populară din Chișinău.

La Universitate a cunoscut-o pe Ludmila Bunduchi, o studentă eminentă. Se vede că Cel de Sus a orânduit astfel lucrurile ca drumurile vieții lor să se încrucișeze și ei să-și facă cuib unul în sufletul altuia. A cerut-o în căsătorie. Nunta au jucat-o la Horodiște într-o zi de toamnă târzie cu ploaie și ninsoare, într-un cort. Ca oamenii să nu calce în glod, pe cărărușele din curte și în cort s-a așternut rumeguș, care, la lumină becurilor, păreau cărări argintii împrăstiate de lumina Lunii pe valurile mării, o binecuvântare dumnezeiască la lansarea pe valurile vieții a corăbiei noii familii. Ce coincidență, mireasa avea o biografie asemănătoare cu cea a mirelui.

În 1971 Constantin absolvă cu mențiune facultatea de Medicină Generală a USMF și, după ce s-a manifestat ca bun lector la Colegiul de Medicină republican, a fost invitat să lucreze la catedra la care activau somități ca Nicolae Testemițanu, Moisei Ghetman, Vladimir Kant, Ion Prisăcaru, Eugen Popușoi și alți oameni vrednici de pomenit, de la care a prins gustul cercetării și a învățat că „nu zeii sunt cei care ard oalele”. S-a manifestat de la bun început ca un lucrător înțelept, responsabil, ambițios, bine intenționat, perseverent (o altă lecție a vieții însușită de acasă - perseverența învinge orice obstacol), executant disciplinat,

care își îndeplinește obligațiile creativ, lucrător cu inițiativă, hotărât în luarea deciziilor, perfecționist (permanent caută să-și ridice calificarea). Chiar în primul an de activitate participă la lucrările unei conferințe științifice unionale la Minsk. Raportul tânărului cercetător din Moldova a trezit interesul auditorului, dumnealui fiind premiat. A activat în USMF ca asistent (1971–1973), lector superior (1973–1987), conferențiar universitar (1987–1993), obținând și titlul respectiv (1989), profesor universitar (1993–1997), obținând și titlul respectiv (1994), șef de catedră (1997–2017).

În perioada 1974–1978 urmează doctoratul, cu frecvență redusă, având norocul și onoarea să fie primul discipol-doctorand al lui Nicolae Testemițanu. Capacitățile creative ale discipolului de îndată au dat colț, ca sămânța din solul reavăn sub acțiunea razelor dătătoare de viață ale Soarelui. În 1979 susține teza de doctor în medicină, iar în 1992 pe cea de doctor habilitat în medicină, prinzând astfel rădăcini adânci în mediul universitar și devenind ostaș devotat al reputei cetăți medicale.

Știința noastră medicală are istorie și are personalități, zicea Nicolae Testemițanu, organizând în 1975 la universitate un muzeu al medicinei (care azi îi poartă numele). E bine ca generația de azi să știe că Spitalul Clinic Republican, Spitalul Oncologic, Centrul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului..., spitalele orașenești, raionale, comunale, asistența medicală specializată, ambulatoriile și punctele medicale nu au apărut de la sine, ci în rezultatul muncii asidui a multor predecesori generoși și vizionari, dintre care au fost Nicolae Testemițanu, Chiril Draganiuc ...

Constantin Ețco a primit cu destoinicie ștabela dascălului său, a dus la bun sfârșit mai multe proiecte ale lui, a inițiat altele noi. În 1992 introduce în USMF studiile postuniversitare specializate – rezidențiatul. Având simțul noului, **în 1997 fondează** Catedra Economie Management și Psihopedagogie în Medicină, îndeplinind funcția de șef al catedrei până la sfârșitul vieții.

În calitate de șef de catedră (1997–2017), dar și de conducător de doctorat, s-a manifestat ca un om dintr-o bucată: competent, bun, binevoitor, blând, omenos, generos, harnic, disciplinat, punctual, corect, om al cuvântului, cumpătat, înțelept, înțelegător, politicos, grijuliu, optimist, plin de viață, cu suflet mare și luminos, iubitor de oameni, săritor la nevoie, promotor al binelui, fără ifose ..., un om dedat cu trup și suflet științei și învățământului medical. Era de o rară modestie. La o lansare de carte a unui coleg la biblioteca „Onisifor Ghibu”, când a intrat pe ușă, muzicanții, recunoscându-l, i-au cântat un marș: „Constantine,

Constantine...”. I-au dat lacrimile, s-a pierdut cu firea, nu se aștepta la așa ceva.

Pedagog iscusit, Constantin Ețco dădea dovadă de calități organizatorice și de simț gospodăresc deosebite, capacitate mare de mobilizare proprie și a colaboratorilor săi. Avea atitudine binevoitoare și plină de respect față de colaboratori. Răbdător și tolerant, își păstra echilibrul sufletesc în orice circumstanță, permanent se străduia să fie în armonie cu sine și cu ceilalți. Educa prin exemplul propriu, în spatele căruia se afla multă muncă și experiență de viață, având cerințe mari față de sine, acest lucru dându-i putere de convingere. Pacifist, în relațiile cu subalternii se conducea de precepte pedagogice, filosofice, biblice...: „Fă la început ca mine, apoi fă mai bine ca mine”; „Cele bune să se adune, cele rele să se spele”... Nu ținea la mânie. În relațiile cu colaboratorii era deschis, comunicabil, flexibil, aplană cu inteligență situațiile conflictuale apărute, nu ridica vocea, avea talentul nu numai de a asculta oamenii, ci și de a-i auzi. Toate aceste calități i-au permis să adune în jurul său un colectiv harnic și să creeze o atmosferă colegială, de echipă. În colectiv știa să atragă și să convingă colaboratorii, să le insuffle încredere în propriile puteri, folosind abilitățile intelectuale, motivaționale și voliționale ale colaboratorilor, luând totodată în calcul interesele fiecăruia, acordându-le colaboratorilor șansa de a se manifesta și a se afirma, stimulându-i în sușul lor profesional, dovadă fiind cele 40 de teze de doctorat susținute sub îndrumarea dumnealui. Catedra a devenit astfel o adevărată forgerie de cadre medicale, făcând onoare instituției și țării.

Știa ce are de făcut pe drumul științei și al educației medicale, intuiția, spiritul de observație, experiența vieții nu l-au dezamăgit niciodată. Avea darul de a vedea esența lucrurilor, de a privi problemele ce-i stăteau în față de la înălțime, abordându-le strategic. Pentru ca sarcinile să fie realizate la timp, ierarhiza problemele, o parte de împuterniciri le delega subalternilor, avea încredere în ei și le oferea libertate în dezvoltare și în luarea de decizii, lucru care îi disciplina. **Dădea dovadă de o disciplină interioară impecabilă**, ducea la bun sfârșit orice lucru de care se apuca, nu suporta lucrul făcut în grabă sau de mântuială. Își organiza activitatea zilnică astfel ca să reușească tot ce planificase, să nu rămână nimic pentru a doua zi. Promova cultura muncii oneste și responsabile pe puterea fiecăruia, cultiva în colectiv spiritul de echipă, se străduia să canalizeze activitatea fiecăruia spre atingerea scopului general astfel ca rezultatul cumulativ să fie unul cu plusvaloare sinergetică. Făcea tot posibilul ca să elimine conflictul și stresul din colectiv, relațiile cu colectivul era unul cu feedback, fiind conștient

că succesul colectivului e în strânsă legătură cu succesul fiecărui membru, motivându-și colaboratorii economic și moral-spiritual.

Pe atunci lipsea literatura de specialitate în limba română. Ca să facă față provocărilor, împreună cu colaboratorii au elaborat, scris și editat monografii, manuale, compendii, suporturi de curs, dicționare, ghiduri, tehnici de învățare eficientă, îndrumare metodică, materiale didactice, metode interactive de instruire, metode de consiliere și de comunicare cu pacienții, numai simpla enumerare a cărora ar ocupa spații întregi, într-un cuvânt au creat întreaga bază metodologică și metodică necesară pentru instruirea studenților, masteranzilor, doctoranzilor, medicilor-cursanți. Și aceasta într-un timp record, în 2006 editează cartea *Management în sistemul de sănătate* (864 pag.), la care a fost autor și coordonator, o carte de pionierat în RM, care a devenit o carte de căpătâi pentru specialiștii din domeniu, în mod deosebit pentru conducătorii sistemului de ocrotire a sănătății și cei ai instituțiilor medicale, această carte fiind un minunat și durabil monument al profesorului Ețco. Accentul punându-se pe psihopedagogie, disciplină menită a întregi pregătirea viitorilor specialiști. Un medic veritabil trebuie să cunoască elementele de bază ale pedagogiei și psihologiei, să știe cum să stabilească relații cu oamenii. Formula succesului medicului e să-i placă profesia și să iubească oamenii, să fie în stare să ia aproape necazurile lor. Medicul e dator să prescrie pacientului medicamentul necesar, dar mai întâi de toate el trebuie să câștige afecțiunea pacientului... Dacă rețeta nu ajută, zic medicii cu experiență, să sporească ... doza de afecțiune și de atașament față de pacient. Acestea erau și principiile de care se conducea profesorul Ețco, de aceea el considera necesar ca viitorii medici să fie inițiați în domeniul psihologiei și pedagogiei, să posede abilități de psiholog și de pedagog, profesia le-o cere. La acestea se mai adăuga studierea legislației în activitatea medicală. Asistența medicală este un proces dinamic și cere perfecționarea continuă a medicilor, ca ei să posede competențele noi cerute de piața muncii și să facă față provocărilor. De aceea, cadrele medicale periodic trebuie să treacă cursuri de perfecționare. Pentru toate acestea a introdus cursuri de instruire, perfecționare și de reciclare în psihopedagogie pentru studenți, masteranzi, doctoranzi, asistenți, lectori, alte categorii de lucrători medicali, cultivându-le acestora dragostea față de profesia aleasă, față de oameni, de țară, întărindu-le astfel aripile proprii pentru a se realiza profesional, a parcurge cu destoinicie calea vieții.

Constantin Ețco își dădea bine seama că procesul didactic și științific trebuie realizat la

nivel mondial, de aceea și-a antrenat colectivul în proiecte didactice și de cercetare naționale și internaționale, se străduia ca lucrătorii să fie la curent cu noutățile de ultimă oră, să asimileze noile tehnologii din domeniu. În acest scop înființează în 2003 revista științifico-practică *Sănătate publică, economie și management în medicină*, al cărei redactor-șef a fost până la sfârșitul vieții, promovând pe paginile publicației înalte idealuri științifice și culturale. Catedra colabora cu peste 50 de instituții de profil, organiza seminare, conferințe științifico-practice cu medicii din raionale republicii, conferințe științifice naționale și internaționale. Receptiv la tot ce-i nou, mereu venea cu idei inovatoare, manifesta creativitate în atingerea scopurilor.

În 2011 înființează un laborator științific în domeniu, contribuind astfel la propășirea și modernizarea Universității. Dumnealui înțelesese că **trebuie să meargă în pas cu timpul**, efectua cercetări de anvergură în domeniul managementului sistemului de sănătate, a fost inițiatorul și promotorul procesului de implementare a asigurărilor obligatorii de asistență medicală în RM, reșezarea medicinei pe principiile economiei de piață, luarea în calcul a existenței unui mediu concurențial, a participat la elaborarea politicilor și a strategiilor statului în domeniul dat, urmărind scopul funcționării eficiente a sistemului, creșterii eficienței muncii lucrătorilor medicali, sporirii calității serviciilor medicale prestate, atingerii unor standarde decente de calitate a vieții populației, creșterii nivelului de educație sanitară a populației. A participat la elaborarea bazei legislative (a *Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală*, a altor acte normative privind implementarea asigurărilor medicale obligatorii), contribuind esențial la consolidarea organizațională a sistemului de sănătate din Moldova. Considera că avuția cea mare a societății este sănătatea oamenilor și că de aici trebuie să pornească orice reformă în medicină, ce cuprinde profilaxia, diagnosticul și tratamentul bolilor. Dar nu înainte ca reformatorul să se restructureze el însuși. Perfecționarea sistemului a început-o cu instruirea conducătorilor instituțiilor, de competența și operativitatea cărora depinde în primul rând succesul reformelor. La baza activității acestora trebuie puse principiile de organizare științifică a muncii. Instituțiile medicale trebuie să-și organizeze activitatea conform principiilor manageriale, dând dovadă de responsabilitate socială și etică în activitate. Un management eficient este dator să dea rețete și formule viabile, atât pentru planificarea, realizarea, controlul și evaluarea activităților lucrătorilor medicali, cât și pentru folosirea rațională a resurselor, gestionarea eficientă a mijloacelor financiare și a tehnicilor și tehnologiilor

medicale. Acest lucru permite previziunea direcțiilor de activitate, depășirea provocărilor apărute. Demonstrând astfel că managementul în medicina socială este concomitent și știință, și artă.

Omul atunci devine fericit, când se realizează profesional. Realizarea profesională însă se reușește prin competență, prin solicitarea muncii sale de către societate (în caz contrar emigrează). În 2005 se înființează în cadrul USMF *Școala de Management în Sănătate Publică* (cu durata de învățământ de 2 ani), profesorul Ețco participând activ împreună cu colaboratorii săi la instruirea și perfecționarea specialiștilor în domeniu, cultivându-le acestora dragostea pentru profesie, pentru cunoaștere.

În munca sa nobilă profesorul Ețco atrăgea specialiști din diverse domenii. De exemplu, împreună cu specialiștii din informatică, colaboratorii catedrei au elaborat concepția de dezvoltare a sistemului informațional medical, a prevăzut crearea unei infrastructuri dezvoltate (rețele de comunicații, calculatoare, alte mijloace tehnice, softuri etc.), realizarea în sistemul de sănătate a unei rețele computerizate unice. Pentru aceasta s-a văzut nevoit să cuantifice și să contabilizeze activitățile din domeniul medicinei, să elaboreze metode de acumulare, stocare, prelucrare, vizualizare (în formă de grafice, tabele...) și diseminare a informației, crearea unui spațiu informațional universal de date medicale, ușor accesibil atât pentru factorii decizionali, cât și pentru lucrătorii medicali, în parte și pentru publicul larg.

De menționat faptul că **dumnealui nu avea numai funcție de șef de catedră**, ci și de lector, lecțiile căruia au fost frecventate de sute, poate mii de studenți, secundari clinici, masteranzi, rezidenți, doctoranzi, medici veniți la cursurile de perfecționare. În calitatea de conducător de doctorat a pregătit 36 de doctori și 4 doctori habilitați în medicină (unii prin cotutelă cu specialiști din Franța). Pregătirea unei teze de doctorat cere 3-5 ani, anual conducătorul de doctorat este obligat să-i acorde discipolului asistență în jur de 80-120 de ore. Ca să citești fiecare teză din scoarță în scoarță și să pătrunzi în subtilitățile ei se cere un efort suplimentar. Observăm că în această privință dumnealui a depus o muncă supraomenească. Din 2000 până la sfârșitul vieții dumnealui a activat și în calitate de șef al *Secției științe medicale* la Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA), secția cu cel mai mare volum de lucru. Pe parcursul întregii activități în CNAA a analizat peste 1600 de dosare. Dar niciodată nu se plângea de aceasta. Îmi amintesc cum în calitatea de secretar științific am cerut de la colaboratori ca odată cu documentele pentru ședința Comisiei de Atestare să pregătească

și ordinele privind acordarea titlurilor științifice și științifico-didactice, precum și dispozițiile privind înstituirea consiliilor științifice specializate, lucru care cerea un efort substanțial suplimentar, astfel ca aceste documente semnate să fie eliberate destinatarilor chiar în ziua ședinței Comisiei de Atestare (altădată ele se eliberau pe parcursul a 2-3 săptămâni după). Auzind despre aceasta, dumnealui a oftat, dar n-a zis nimic, văzând scopul nobil pe care-l urmăream. Nu întâmplător se spune că în știință se rețin numai entuziaștii. Profesorul Ețco avea obiceiul să spună că suntem ceea ce lăsăm urmașilor. Prin munca sa el și-a slujit cu devotament neamul, fiind un exemplu demn de urmat. Faptele lui dau rod și astăzi – sunt susținute teze de doctorat realizate sub îndrumarea discipolilor săi.

De fapt, **cartea e consacrată întregii familii Ețco, una consolidată, plină de dragoste**, care îi era protagonistului sprijin și sursă de inspirație, pe care a iubea și o proteja. Îmbina reușit obiectivele profesiei și cele ale familiei. Făcea totul pentru binele și fericirea familiei, crea în casă o atmosferă încărcată de căldură, dragoste și bucurie, când intra în casă necazurile zilei de muncă le lăsa dincolo de prag. În familie domina înțelepciunea și discernământul, comunicarea era la cotă maximă, se înțelegeau din jumătate de cuvânt. Considera familia una dintre valorile fundamentale ale civilizației, copiii prind aripi de zbor cel mai bine când sunt crescuți în cuibul familiei. Și nepoțelele lui au prins aripi proprii sigure în familia bunicului. Au izbutit să facă multe fiindcă au mers umăr la umăr, n-au împărțit obligațiile în ale mele și ale tale, ci și le-a asumat cel care le poate face mai ușor și mai bine.

Pe soția dumnealui o cunoșteam bine, dat fiind că activa în comisiile de experți ale CNAA. Nu arareori dumneaei îi telefona pe la ora 11 și se interesa de a mânca mărul, insista ca între mesele de bază soțul să mănânce un fruct, la serviciu, de regulă, un măr. Idee furată de mine, am început și eu să mănânc zilnic la acea oră un măr. Metafizica familiei au încercat s-o dezvăluie încă filozofii antici, dar nici până astăzi taina ei n-a fost descifrată. O familie fericită, zicea Bernard Shaw în glumă, dar și în serios, e un rai timpuriu.

Soția lui, **Ludmila Ețco-Bunduchi, e tot „din țara stejarilor”**, s-a născut în comuna Buțeni, Hâncești, în familia directorului de școală Anton Bunduchi. În septembrie 1945 tatăl ei a fost arestat la școală, chiar în timpul lecțiilor, și dus „să se răcorească” în Siberia, în faimosul lagăr de la Vorkuta, de unde s-a întors după 12 ani de muncă silnică... Noii stăpâni ai Basarabiei „prețiau” în mod deosebit oamenii intelectuali. Bunăoară, directorul școlii primare din Băcioi, satul meu de baștină, Constantin

Condrat și profesorul Victor Andreev, tot de acolo, au fost condamnați la moarte prin împușcare. Și au fost mulți de aceștia. Mama Ludmilei, Ana, împreună cu dânsa, care avea 4 anișori, și sora mai mare Elena au fost ridicate în noaptea din 5 spre 6 iulie 1949 și duse la gara din Chișinău și ținute câteva zile în fața gării fără apă și cu puținele produse luate la repezeală, pe o arșiță teribilă, apoi urcate în bou-vagoane și duse în Siberia. Acel „ceas rău” a legat într-un fel soarta ei cu a neamului nostru: în acel furnicar de oameni disperați se aflau și bunicii mei.

Mama Ana, prevăzătoare, a așezat micul „dușman al poporului” în vagon într-un loc unde era ruptă o așchie de scândură, ca să aibă mai mult aer. Ca orice copil curios, Ludmila privea prin crăpătură scândurii la cele ce se perindau prin fața ochilor. **La un moment dat a văzut un lan de maci roșii**, simbol al uitării, parcă chemați de Cel Rău să-i anunțe pe cei duși să-și uite obârșia, rădăcinile. Norocul familiei Bunduchi a fost că a nimerit în Siberia „aproape” de tatăl lor, la o distanță de cca 4000 km, așa-i „aproapele” în acel ținut. Îmi aduc aminte cum eu la Băcioi ieșeam în nopțile cu lună plină și priveam la astrul nopții și îmi imaginam că tot în același timp se uită la Lună și tatăl meu, aflat la Kolâma, la o distanță de peste 10 000 km. În felul acesta comunicam cu părintele. Acest fapt real a ajuns mai târziu ca o imagine poetică în romanul lui Nicolae Dabija „Tema pentru acasă”.

Deși a cunoscut greul vieții **Ludmila Ețco-Bunduchi nu s-a lăsat înfrântă**, a fost primul medic femeie din RM care a susținut teza de doctor habilitat în domeniul obstetricii și ginecologiei, poartă titlul de profesor universitar, devenind specialist recunoscut în domeniu, a ocupat și funcția de director al Institutului de Cercetări Științifice în Domeniul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului (2003-2010). Adevărații dușmani ai poporului nu și-au dat seama că acel copil era plămădit dintr-un aluat genetic aparte. Vorba ceea, verde-i bradul, verde-i stejarul, nu e cum o vrea dușmanul.

Peste ani doamna Ludmila a plecat cu trenul la o conferință la Moscova. **În apropiere de Tighina a văzut un lan de maci roșii**. Brusc, în memorie i-a apărut aceeași secvență din copilărie, care i-a amintit de anii petrecuți în Siberia. De atunci ori de câte ori vede un lan de maci roșii i se face rău, amintirile îi răvășesc sufletul.

Anton Bunduchi a fost un pedagog de o rară bunătate sufletească, pe de-asupra era și un albinar vestit, fapt pentru care era supranumit „*Omul de miere*”. În cinstea domniei sale Poșta Moldovei a emis un plic și un timbru cu imaginea apicultorului, iar după moartea sa locuitorii din Buțeni, Hâncești i-au dat numele gimnaziului din localitate *Anton Bunduchi*.

S-a stins din viață la 95 de ani, lăsând în urmă 50 de familii de albine. Obosit, a pus capul pe umărul bunului său ginere Constantin Ețco și a adormit...

Iată ce-l învăța în timpul vieții tata-socru pe ginere: „Pe oameni îi leagă un trecut comun, oasele strămoșilor stau amestecate la un loc fără deosebire. Din vrerea lui Dumnezeu cei care au fost, cei care sunt și cei care vor fi fac un întreg. Așa e legea vieții și supraviețuirii neamului omenesc, să se țină grămăjoară”. Doamne, câtă filozofie în această frază, ca să ai un viitor credibil, trebuie să încadrez în ziua de azi trecutul, frază care mie, fizicianului, îmi amintește de șirul Fibonacci, în care fiecare număr se obține adăugând două numere precedente. Iată ce gândea mintea lui de pedagog și de țaran, lucruri pe care probabil i le-a șoptit murmurul izvoarelor și foșnetul stejarilor seculari, străjeri ce stau cu frunțile deschise în calea fulgerelor. După cum vedem **Anton Bunduchi a știut să fie bătrân**, în înțeleșul de înțelept, nu întâmplător zicea Grigore Vieru „Cine nu are bătrâni, să și-i cumpere”. Îmi aduc aminte cum tata întors de la Kolâma m-a luat într-o noapte, când peste sat se lasă liniște totală, și m-a dus în hărman și am ascultat cum cresc păpușoi. Altădată m-a sculat cu noaptea în cap ca să aducem fânul de la deal și am avut norocul să văd o miraculoasă ploaie de stele. Trebui să-i dăm dreptate poetului și filosofului Lucian Blaga: veșnicia s-a născut la sat.

A fost o minune ca acești doi copii nerăsfățați de soartă au izbutit să parcurgă un drum lung și greu spre carte, spre știință, ambii obținând titlurile de doctor habilitat și de profesor universitar. Trecând prin multe cumpene ale vieții ei s-au învățat să cântărească bine cu mintea înainte de a lua vreo decizie. Dar să nu credeți că nu au avut probleme. Au avut destule. Apoi, din când în când se mai găsea câte un „vigilent” care zgândărea cicatricea obârșiei lor sociale, amintindu-le astfel că au trăit și trăiesc într-o lume reală, că mai au de înfruntat furtuni ale vieții. Vorba cântecului: ploi puternice și reci, tu să stai locului și să nu te pleci. Cu răbdarea treci și marea.

Iată și ceilalți membri ai familiei profesorului universitar Constantin Ețco: fiica Natalia (o cercetătoare cu mintea brici, care deja are teza de doctor habilitat gata), ginerele Murat Zarbailov (un tânăr de loc din Caucaz care a absolvit Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie *Nicolae Testemițanu* împreună cu Natalia și care s-a integrat de minune în această familie). Bineînțeles, că aici se înscriu și nepoțelele; Ludmila (poartă numele bunicii, a absolvit facultatea în Franța), Anișoara și Sofia (poartă numele străbunicelor). Pentru aceste „codițe ale bunicului”, cum își zic ele, bunicul a fost un om de mare valoare, care știa totul, le era bun prieten, avea grijă de curățenia sufletelor lor, era adevărată stea polară în jurul axei căreia se învârtteau universurile

lor umane. Unde mai pui, că el avea o formula a fericirii în care își găseau loc și micile plăceri ale omului, cum ar fi o înghețată cu ciocolată, spre bucuria nepoțelilor... Bunicul încuraja creativitatea nepoțelilor (am câteva desene ale mezinei Sofia), lăsând mult loc voinței libere a lor. Nu le-a lipsit de comoara copilăriei – joaca, totdeauna le satisfăcea curiozitatea, apoi mai avea și calitatea de a se uimi de ceea ce făceau ele. Odată am întrebat-o pe una din fete, ce dorește să fie în viață? Mi-a răspuns fără ezitare: „polițist”, bunicul n-a contrazis-o, doar a zâmbit. Viața pilduitoare a bunicului le-au marcat pe viață pe nepoțele. Când erau mici ele îi mulțumeau bunicii că le-a „ales un bunel atât de bun”. Mie ele îmi amintesc de băieții fizicianului Niels Bohr, care de mici se învăteau prin institutul tatălui lor, rămânând în memoria celor mai mari fizicieni ai lumii, care veneau la *Institutul de Fizică Teoretică* de la Copenhaga să soarbă din miedul înțelepciunii magului fizicii cuantice (unul din fii Aage Niels Bohr, fizician, devenind în 1975 Laureat al Premiului Nobel). Constantin Ețco și-a trăit viața sub semnul iubirii față de familie, copii, nepoți, rude, consăteni, colegii de serviciu..., față de toți cei care puneau umărul la edificarea unei societăți a binelui și frumosului.

Discipol destoinic al lui Nicolae Testemițanu, **Constantin Ețco a promovat cu fidelitate și îndârjire apostolicească ideile, proiectele și idealurile dascălului său**, confirmând prin aceasta vechea axiomă că ideile și faptele bune ale omului sunt continuate de urmași. În 2017 s-au împlinit 90 de ani de la nașterea lui Nicolae Testemițanu. La insistența colegilor și cu sprijinul dumnealui, anul 2017 a fost declarat *Anul Nicolae Testemițanu*. Cu această ocazie s-a gândit să editeze o carte. Cineva l-a sfătuit să nu se grăbească, să publice cartea când se vor împlini 100 de ani. Dumnealui m-a întrebat cum să procedeze, i-am spus s-o publice, iar când se vor împlini o sută de ani, va mai scrie una. Dumnealui a procedat cum i-a dictat inima și cum îl învățase dascălul său: grăbește-te să faci bine. A adunat între două coperte, pe 530 pagini, tot ce s-a scris despre marele nostru înaintaș în timpul vieții și în anii care au urmat, cartea intitulând-o: „Nicolae Testemițanu – nume devenit simbol”. Mă bucur că în privința denumirii și a imaginii copertei dumnealui s-a sfătuit cu mine și a acceptat ceea ce am convenit împreună. Această carte a fost ca un cântec de lebadă al profesorului Ețco. Să fi văzut cu câtă bucurie dona cartea multor instituții și personalități din republică, cum participa la lansarea acesteia în instituțiile medicale. Dar n-a reușit să se bucure pe deplin. Pe data de 18 decembrie 2017 ne înțeleseserăm ca a doua zi să lucrăm asupra dosarelor de acreditare ale revistelor științifice pe care le diriguiam. După ieșirea din

birou, peste câteva clipe a deschis ușa și m-a privit, parcă a dorit să-mi spună ceva, dar s-a răzgândit și a închis ușa. Posibil că presimțiseră ceva, poate că a vrut să-mi spună că a obosit, ce nu era în obiceiul lui, oricât de grea i-ar fi fost sarcina.

A doua zi însă mi-a telefonat doamna Ludmila și mi-a spus vestea tristă. **A avut o moarte neașteptată, blândă.** Ca totdeauna seara, înainte de somn, citea ceva. În acea seara, de pe 18 spre 19 decembrie, se reținuse prea mult cu cititul. Doamna Ludmila, care dormea cu nepoțica Sofia în altă cameră, văzând lumina aprinsă, s-a dus să-i atragă atenția că e prea târziu (era pe la ora 1 de noapte) și ar trebui să se culce. Când a intrat, el dormea în pat somnul cel de veci. Nepoțica Sofia, elevă în clasa a I-a, auzind plânsul bunicii și văzând că bunelul nu se trezește, a luat un creion și a desenat ceva pe o foaie ca să-l uimească pe bunic. De data aceasta bunicul nu s-a uimit de ingeniozitatea nepoțicii și nici n-a schimbat obiectul activității. Magul din țara gorunilor devenise mag călător în stele. Constantin Ețco privea la viață cu bucurie, ca la o știință, o sărbătoare continuă, dar cu multă muncă în spate. A trăit muncind și a murit lucrând (neobosita lui inimă a încetat să bată când se afla plecat asupra unui manuscris), lumânarea vieții arzând-o până la ultimul căpețel. A plecat cred cu conștiința împăcată. Și în această privință a fost un om fericit. Urma să realizeze încă multe lucruri importante, i-au rămas niște planuri înșirate pe o coală de hârtie, o parte dintre care le-au aburcat în spate fiica Natalia și soția Ludmila.

Profesorul universitar Constantin Ețco a consacrat instituției în care a activat 55 de ani, contribuind la dezvoltarea și prosperarea ei, fiind supranumit de colegii săi „Omul Universității”. Cu toate acestea el nu-și uita niciodată rădăcinile, considerând că acolo (deși în condiții vitrege) a început să i se formeze caracterul, abilitățile sale de om de știință, de pedagog, de om cu personalitate. Rudele, consătenii, melea-gul natal totdeauna îi simțea la un „cot distanță”. Își cinstea părinții, strămoșii, înaintașii. La inițiativa și cu contribuția domniei sale a fost adus în ordine locul de veșnică odihnă a membrului Sfatului Țării care a votat Unirea Vasile Țanțu (cunoscut și prin scrierea a foarte necesarului atunci abecedar politic pentru țărani „Țăranul liber”) de la Cimitirul Central din Chișinău, în preajma căruia azi odihnește și dumnealui, iar *Muzeului de Istorie* al satului Horodiște i s-a dat numele *Vasile Țanțu*. **Atâta timp cât ne amintim de cei trecuți din viață, ei sunt cu noi**, zicea domnia sa.

Constantin Ețco și-a înțeles pe deplin misiunea sa pe acest pământ, a dedicat profesiei 55 de ani, trăgând o brazdă adâncă în istoria medicinei din Republica Moldova. A lăsat după sine o moștenire

științifică bogată, amintirea faptelor sale nobile sunt mai durabile ca existența fizică a omului. **Munca sa pe tărâmul științei și cel al pedagogiei a fost înalt apreciată de societate:** i s-au decernat: *Premiul Academiei de Științe* (2008, 2012), *Premiul în Sănătate* pentru „Întreaga carieră medicală” (2012), *Premiul Național* (2016), i s-au acordat: titlul onorific de academician, Doctor Honoris Causa al Academiei de Studii Înalte din Iași, România (2008), ordinul *Gloria muncii* (2012), medaliile *Nicolae Testemițanu* (2011) și *Dimitrie Cantemir* (2011), titlurile de *Cetățean de Onoare al raionului Călărași* (1995) și de *Cetățean de Onoare al comunei Horodiște* (2016), la ultimele titluri ținea în mod deosebit. După trecerea în neființă a savantului (2017) gimnaziului din Horodiște i s-a dat numele *Constantin Ețco*, iar colegii de la Universitate i-au instalat un bust pe *Aleea savanților și medicilor iluștri* (2021).

Spre sfârșitul vieții sale Einstein se tânguia: „Am dat recomandări multor oameni de bine, dar, din păcate, i-am caracterizat mai mult ca pe niște cai de tracțiune, în loc să dezvălui laturile creative ale universurilor lor umane”. Liviu Belâi a încercat să depășească acest handicap. La citirea cărții sale constăți că scriitorul a pătruns adânc în subtilitățile universurilor umane ale eroilor săi. Ne-a prezentat chipul unui om, al unei familii, al unei colectivități de oameni de ispravă din țara gorunilor, rezistenți la intemperii și vicisitudinile timpului și purtători de valori civilizatoare în toată statura lor.

Mulțumim, Liviu Belâi, pentru această carte de zile mari.

Bibliografie

1. Ețco Constantin. Nicolae Testemițanu – nume devenit simbol (90 de ani de la naștere). Chișinău: Epigraf, 2017. – 530 p.
2. Belâi Liviu. Constantin Ețco, magul din țara gorunilor. Chișinău: Epigraf, 2021. – 408 p.